

Załącznik
do uchwały nr 163/2020
Rady Ministrów
z dnia 13 listopada 2020 r.

Program Wspierania Rozwoju Międzynarodowych Domów Spotkań na lata 2021–2030

Warszawa, listopad 2020 r.

Spis treści

1. Wstęp.....	4
2. Definicja międzynarodowego domu spotkań	7
3. Ramy prawne i spójność strategiczna Programu.....	8
4. Elementy diagnozy sytuacji międzynarodowych domów spotkań	16
5. Cele Programu.....	26
6. Priorytety Programu.....	30
7. Rezultaty Programu.....	35
8. System realizacji Programu.....	36
9. Plan finansowy Programu.....	44

Słownik skrótów i pojęć wykorzystanych w dokumencie

FIO	Fundusz Inicjatyw Obywatelskich
Instytucja Zarządzająca	Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
LLL	Lifelong Learning – uczenie się przez całe życie
KSM	Komitet Sterująco-Monitorujący
MDS	Międzynarodowe domy spotkań
NGO	Organizacja pozarządowa (ang. non-governmental organization)
NIW-CRSO	Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
PNWM	Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży
PROO	Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018–2030
Przewodniczący Komitetu	Przewodniczący Komitetu do spraw Pożytku Publicznego
Rada NIW-CRSO	Rada Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
SOR	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
SRKS	Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020
TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
UE	Unia Europejska
UoDPiW	Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
UoNIW	Ustawa z dnia 15 września 2017 r. o Narodowym Instytucie Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

1. Wstęp

Jednym z istotnych kierunków strategicznych w zakresie rozwoju edukacji i wychowania, zarówno na poziomie europejskim, jak i krajowym, jest budowanie postawy otwartości i tolerancji, kształtowanie własnej tożsamości przez poznanie innych kultur, zdobywanie nowych umiejętności, zrozumienie zasad demokracji i idei zjednoczonej Europy, doświadczenie różnorodności społecznej oraz kulturowej i współpracy zespołowej. Instrumentem realizacji tak sformułowanych zadań edukacyjnych jest m.in. międzynarodowa wymiana dzieci, młodzieży czy osób dorosłych oparta na funkcjonowaniu tzw. międzynarodowych domów spotkań.

Wymiana taka, mając charakter międzynarodowy, ma jednak swoje narodowe, lokalne uwarunkowania. Jej celem, obok wszechstronnego rozwoju osobowego jej uczestników, jest także budowanie dobrych relacji, zbliżenia między narodami i grupami etnicznymi. Szczególnie dotyczy to tych narodów, które łączy sąsiedztwo i historia, niekiedy trudna, będąca źródłem negatywnych stereotypów i uprzedzeń. W takim kontekście wymiana młodzieży staje się ważnym elementem polityki zagranicznej i polityki historycznej, narzędziem kształtowania wizerunku narodu i państwa w oczach opinii publicznej innych krajów.

W Polsce znaczenie i potrzebę rozwoju wymiany międzynarodowej zauważono niezwłocznie po tym, jak przemiany polityczne w kraju i regionie stworzyły warunki do rozwoju swobodnych kontaktów międzyludzkich i rozwoju współpracy międzynarodowej. Pionierską rolę odegrali w tym względzie przedsięwzięcia związane z przemianą w stosunkach polsko-niemieckich, tj.: podpisanie w roku 1989 polsko-niemieckiej umowy o wymianie młodzieży, a następnie powołanie w roku 1991 do życia organizacji PNWM. W krótkim czasie projekty poświęcone polsko-niemieckiej wymianie młodzieży stały się popularnym narzędziem budowania kontaktów między obydwojema krajami, skutecznie służąc przełamywaniu stereotypów, wzajemnemu poznaniu i zrozumieniu, a także propagowaniu wizerunku Polski jako kraju nowoczesnego, otwartego na współpracę międzynarodową. Po latach, w nowych okolicznościach związanych z członkostwem Polski w UE, pozytywne doświadczenia płynące z realizacji tej formuły posłużyły do uruchomienia kolejnych inicjatyw rozwijających wymianę młodzieży, takich jak Polsko-Litewski Fundusz Wymiany Młodzieży (fundator: Ministerstwo

Edukacji Narodowej), Polsko-Rosyjska Wymiana Młodzieży (fundator: Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia), Węgiersko-Polski Program Współpracy Pozarządowej (fundator: Ministerstwo Spraw Zagranicznych), Międzynarodowa wymiana młodzieży dla krajów Partnerstwa Wschodniego (Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Gruzja, Mołdawia) i Izraela (fundator: Ministerstwo Edukacji Narodowej), Polsko-Ukraińska Rada Wymiany Młodzieży (fundator: Ministerstwo Edukacji Narodowej), Polsko-Ukraińska Wymiana Młodzieży (fundator: Narodowe Centrum Kultury). Poszerzanie zakresu wymiany o kolejne kraje było bez wątpienia rezultatem konstatacji, że ta formuła działania efektywnie przyczynia się do budowania pozytywnego wizerunku Polski oraz wspiera rozwój pozytywnej relacji z krajami sąsiednimi.

Wraz z rozwojem projektów dotyczących wymiany młodzieży pojawiła się niejako naturalnie – w związku z potrzebą infrastruktury niezbędnej dla spotkań – specyficzna formuła instytucjonalnej realizacji, tj. międzynarodowe domy spotkań młodzieży. Organizowane przez zróżnicowane formalnie podmioty, miały ten sam cel – zapewnić miejsce, kadre, odpowiednie programy, infrastrukturę techniczną na użytek realizowanych projektów wymiany.

Międzynarodowe domy spotkań są sprawdzoną formą wsparcia dla organizacji wymiany i spotkań o charakterze międzynarodowym, posiadają też następujące niezaprzeczalne zalety:

- jako podmioty prowadzone przez organizacje pozarządowe są one politycznie niezależne i zachowują programową autonomię, co buduje ich wiarygodność,
- wzbogacają ofertę edukacji nieformalnej o elementy niezbędne do rozumienia współczesnego świata, którego istotną cechą jest wielość kultur i wynikająca stąd potrzeba doskonalenia komunikacji międzykulturowej,
- edukują i wychowują do duchowego rozwoju człowieka, realizując jego potrzeby, uzdolnienia i pasje, uwrażliwiając na historię własną i innych narodów,
- stanowią uzupełnienie edukacji formalnej przez umożliwienie zajęć poza placówkami edukacji formalnej, przy jednoczesnym wsparciu przez własnych pedagogów i edukatorów,
- programy edukacyjne międzynarodowych domów spotkań tworzą okazję do współpracy z kościołami i wspólnotami religijnymi różnych wyznań

oraz ze stowarzyszeniami oświatowymi, kulturalnymi i innymi ruchami oraz organizacjami społecznymi czy jednostkami samorządu terytorialnego, które w swych programach podejmują działania zgodne z ideami harmonijnego rozwoju człowieka i porozumienia między narodami.

Do wykorzystania potencjału międzynarodowych domów spotkań w realizacji zadania międzynarodowej wymiany potrzebne jest wsparcie instytucjonalne domów spotkań, tak by mogły one efektywnie wypełniać swoją rolę zarówno w wymiarze merytorycznym, jak i organizacyjnym, oraz doskonalić swoją ofertę programową, łącząc budowanie porozumienia między narodami z osobistym rozwojem uczestników wymiany. Długofalowa perspektywa rozwoju międzynarodowych domów spotkań w Polsce, upowszechniania modelu ich funkcjonowania wymaga włączenia tej formuły edukacji pozaformalnej w politykę oświatową, kulturalną oraz przede wszystkim w politykę Rządu zmierzającą do wzmocnienia i rozwoju instytucji społeczeństwa obywatelskiego.

Prezentowany Program Wspierania Rozwoju Międzynarodowych Domów Spotkań na lata 2021–2030 (dalej jako Program) ma tę samą wieloletnią perspektywę, co uruchomione już dotychczas i wdrażane przez NIW-CRSO programy wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w rozumieniu art. 23 ustawy z dnia 15 września 2017 r. o Narodowym Instytucie Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1813, z późn. zm.; dalej jako UoNIW).

2. Definicja międzynarodowego domu spotkań

Międzynarodowy dom spotkań w rozumieniu niniejszego Programu to pozaformalna niepubliczna placówka kształceniowa prowadzona przez organizację pozarządową w rozumieniu art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057; dalej jako UoDPiW) lub podmiot wskazany w art. 3 ust. 3 UoDPiW, działająca w formule międzynarodowej, mająca dostęp do bazy noclegowej, gastronomicznej i pomieszczeń edukacyjnych niezależnie od formy ich własności, oraz dysponująca kadrą pedagogiczną przygotowaną merytorycznie do realizacji programu oświatowego i kulturalnego przyjętego w placówce i adresowanego do uczestników spotkań, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży (od 13 do 26 roku życia).

Głównym celem działalności MDS jest rozwój kapitału ludzkiego i społecznego przez podnoszenie kompetencji kluczowych, szczególnie społecznych, obywatelskich i językowych, przygotowanie uczestnika do efektywnej komunikacji międzykulturowej, odpowiedzialnego funkcjonowania w stale zmieniającej się rzeczywistości społecznej przez umożliwienie uczestnikom świadomego i dojrzałego zrozumienia siebie i rówieśników pochodzących z innych krajów.

Domy spotkań realizują swoje cele w oparciu o następujące pryncypia:

- poszanowanie historii i kultury własnego narodu oraz innych narodów,
- pielęgnowanie humanistycznych wartości kultury europejskiej, takich jak poszanowanie godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości oraz budzenie postawy odpowiedzialności wobec przyszłych pokoleń i solidarności wobec innych narodów,
- wspieranie rozwoju osobistego i potencjału jednostek przy jednoczesnym budowaniu więzi społecznych (budowanie „wspólnoty uczącej się”) oraz empatii i wrażliwości na drugiego człowieka.

Domy spotkań realizują swoje cele przez organizację różnego rodzaju przedsięwzięć ze szczególnym uwzględnieniem międzynarodowej wymiany młodzieży.

Domy spotkań stwarzają uczestnikom dodatkową – oprócz oferowanych przez placówki edukacji formalnej – możliwość osiągnięcia kompetencji międzykulturowych. Tworzą bowiem

warunki do bezpośredniego kontaktu przedstawicieli różnych kultur, narodów i grup etnicznych oraz ich współpracy przy realizacji wspólnego celu.

3. Ramy prawne i spójność strategiczna Programu

Międzynarodowe domy spotkań to specyficzna forma realizacji międzynarodowej wymiany adresowanej w pierwszym rzędzie do młodzieży. Podstawę dla działań UE i jej krajów członkowskich w obszarze polityki dotyczącej młodzieży stanowią:

a. TFUE¹:

- artykuł 165 stwierdza, że działanie UE zmierza do sprzyjania rozwojowi wymiany młodzieży i wymiany instruktorów społeczno-oświatowych, a także zachęcania młodzieży do uczestnictwa w demokratycznym życiu Europy.
- artykuł 166 stwierdza, że działanie UE zmierza do ułatwienia dostępu do kształcenia zawodowego i sprzyjania mobilności instruktorów i kształcących się, a zwłaszcza młodzieży.

b. Rezolucja Rady UE w sprawie „Strategii UE na rzecz młodzieży na lata 2019–2027: angażowanie, łączenie i wzmacnianie pozycji osób młodych”²

W rezolucji zwrócono szczególną uwagę na następujące obszary działalności:

- wspieranie udziału osób młodych w życiu obywatelskim i demokratycznym,
- nawiązywanie kontaktów między młodymi ludźmi w całej UE i poza nią, aby wspierać dobrowolne zaangażowanie, mobilność edukacyjną, solidarność i zrozumienie międzykulturowe,
- wspieranie wzmacniania pozycji osób młodych przez jakość, innowacyjność i uznawanie pracy z młodzieżą.

¹ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – tekst skonsolidowany uwzględniający zmiany wprowadzone Traktatem z Lizbony (Dz.Urz. UE C 202 z 07.06.2016, str. 1).

² Rezolucja Rady Unii Europejskiej i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie w sprawie ram europejskiej współpracy na rzecz młodzieży: Strategia Unii Europejskiej na rzecz młodzieży na lata 2019–2027 (Dz.Urz.UE C 456 z 18.12.2018, str. 1).

Praktycznym narzędziem realizacji postanowień traktatowych i strategii są programy finansowane przez UE. W latach 2014–2020 programem poświęconym szeroko pojętej edukacji, w tym także problematyce młodzieży, był Program Erasmus+, który służyć miał m.in. następującym celom: podniesieniu poziomu kluczowych kompetencji i umiejętności młodych ludzi, promowaniu uczestnictwa w życiu demokratycznym w Europie, aktywności obywatelskiej, dialogu międzykulturowego, włączenia społecznego i solidarności, poszerzaniu międzynarodowego wymiaru działań na rzecz młodzieży oraz zwiększaniu roli osób i organizacji pracujących z młodzieżą jako struktur wsparcia³. Program zwiększał również możliwości współpracy i mobilności dotyczące krajów partnerskich, przede wszystkim w dziedzinie szkolnictwa wyższego i młodzieży. Doświadczenia płynące z realizacji programu Erasmus+ zostały wykorzystane w pracach nad kolejną jego edycją. Wniosek dotyczący programu na lata 2021–2027 (COM(2018)0367) zawiera zalecenie dotyczące podwojenia budżetu programu. Około 10% środków przypisanych do programu zaleca się przeznaczyć na działania związane z młodzieżą. Wniosek podkreśla znaczenie, jakie winno mieć propagowanie tożsamości europejskiej. Służyć temu celowi będzie inicjatywa DiscoverEU, która umożliwi osobom młodym odkrywanie dziedzictwa i różnorodności kulturowej Europy. Beneficjentami DiscoverEU, zgodnie z wyjściową propozycją Komisji Europejskiej, będą 18-latkowie, ponieważ wiek ten postrzegany jest na ogół jako moment wkroczenia w dorosłość, otwierający również możliwości aktywnego skorzystania z praw przysługujących z racji obywatelstwa w UE.

W polskim systemie prawnym brak jest regulacji, które odnoszą się bezpośrednio do międzynarodowych domów spotkań. Podobnie brak jest regulacji ustawowych, które odnoszą się wprost do międzynarodowej wymiany młodzieży. Problematyka ta jest natomiast przedmiotem umów dwustronnych zawieranych z państwami partnerskimi.

Najstarszą i zarazem pierwszą z nich jest *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o polsko-niemieckiej współpracy młodzieży, sporządzona w Bonn dnia 17 czerwca 1991 r. (Dz. U. z 1994 r. poz. 12)*. Na mocy tej umowy powołano organizację PNWM, której zadaniem jest wspieranie wszelkimi sposobami

³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1288/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające „Erasmus+”: unijny program na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu oraz uchylające decyzje nr 1719/2006/WE, 1720/2006/WE i 1298/2008/WE (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 50, z późn. zm.).

wzajemnego poznania i zrozumienia oraz ścisłej współpracy młodzieży Polski i Niemiec. W tej umowie pojawił się też zapis mówiący o tym, że PNWM *wspiera prywatne i publiczne podmioty spotkań młodzieży*.

Wkrótce po umowie z RFN zawarta została *Umowa o Wymianie Młodzieży między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Państwa Izrael*.⁴

Kolejną inicjatywą w tej dziedzinie było powołanie Polsko-Litewskiego Funduszu Wymiany Młodzieży, na mocy *Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Litewskiej o Polsko-Litewskim Funduszu Wymiany Młodzieży*.⁵

W roku 2015 powstała Polsko-Ukraińska Rada Wymiany Młodzieży. Podstawą prawną jej działania jest *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o Polsko-Ukraińskiej Radzie Wymiany Młodzieży*.⁶

W kwestiach dotyczących wymiany młodzieżowej z Rosją podmiotem aktywnym jest Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia, państwowa osoba prawna, powołana z mocy ustawy⁷, nadzorowana przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Celem jej działalności jest inicjowanie i wspieranie działań podejmowanych w Rzeczypospolitej Polskiej i Federacji Rosyjskiej na rzecz dialogu i porozumienia w stosunkach polsko-rosyjskich.

Instrumentem wsparcia projektów współpracy polsko-węgierskiej jest fundowany i zarządzany przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych *Węgiersko-Polski Program Współpracy Pozarządowej*.

Minister Edukacji Narodowej działając w sferze międzynarodowej wymiany młodzieży korzysta z formuły zlecenia zadania publicznego, która ma swe podstawy w UoDPiW. Ogłasza on konkursy ofert na realizację zadania publicznego pt.: *Międzynarodowa wymiana młodzieży*.

⁴ Umowa o Wymianie Młodzieży między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Państwa Izrael podpisana w Warszawie dnia 29 sierpnia 1991 r. (M.P. z 2006 r. poz. 298).

⁵ Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Litewskiej o Polsko-Litewskim Funduszu Wymiany Młodzieży, podpisana w Płocku w dniu 1 czerwca 2007 r. (M.P. z 2007 r. poz. 990).

⁶ Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o Polsko-Ukraińskiej Radzie Wymiany Młodzieży, podpisana w Warszawie dnia 9 września 2015 r. (M.P. z 2016 r. poz. 172).

⁷ Ustawa z dnia 25 marca 2011 r. o Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia (Dz. U. z 2019 r. poz. 640).

Problematyce młodzieży aktualnie nie jest poświęcony żaden dokument o charakterze strategicznym. Takim dokumentem była swego czasu *Strategia Państwa dla Młodzieży na lata 2003–2012*, opracowana przed wejściem Polski do UE. Odniesienia do problematyki dotyczącej celu i misji funkcjonowania międzynarodowych domów spotkań znajdują się natomiast w dokumentach rządowych i strategicznych dotyczących rozwoju społecznego. W Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020⁸ – piąty cel strategii odnosi się do sfery uczenia się obywateli, nie tylko w szkołach i uczelniach, ale (co równie ważne) także w wielu innych miejscach, w tym przede wszystkim w pracy, w różnych instytucjach angażujących obywateli poza pracą, w sferze życia prywatnego oraz w coraz większym stopniu – w środowisku cyfrowym. Do instytucji, które uczestniczą w rozwoju kompetencji obywateli, należą nie tylko instytucje systemu oświaty i szkolnictwa wyższego, rynku pracy, opieki zdrowotnej, wsparcia rodzin, pomocy społecznej i sportu. Uznanymi miejscami uczenia się i rozwoju kompetencji są oprócz tego instytucje gospodarki, nauki, kultury i społeczeństwa obywatelskiego. Strategia podkreśla, że nowoczesna polityka edukacyjna polega na czerpaniu z potencjału możliwości uczenia się w różnych formach i miejscach (w kontekście formalnym, pozaformalnym i nieformalnym) oraz na wszystkich etapach życia. Pierwszorzędne znaczenie uzyskują efekty uczenia się, które są istotne zarówno dla rynku pracy, jak i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

SRKS⁹ wskazuje, że wiedza staje się podstawowym czynnikiem rozwoju społeczeństwa, a tym samym państwa i gospodarki. Istotne jest zatem inwestowanie w szeroko rozumianą politykę

⁸ Uchwała nr 104 Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 (M.P. poz. 640).

⁹ Uchwała nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020” (M.P. poz. 378). Projekt „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030” przewiduje, że głównym celem tej strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Cel główny realizowany będzie przez trzy powiązane i przenikające się cele szczegółowe:

- 1) zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne;
- 2) wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich;
- 3) zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

Zwiększanie aktywności i kompetencji obywateli ma nastąpić przez wspieranie rozwoju wolontariatu, ruchu harcerskiego oraz uniwersytetów ludowych. Wsparcie skierowane do organizacji pozarządowych jako zinstytucjonalizowanych form działalności obywateli uzupełnią programy rządowe, których celem jest zwiększanie aktywności obywatelskiej. W tym celu Rada Ministrów przyjęła uchwałę nr 77/2020 z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie przyjęcia programu wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego pod nazwą „Program Wspierania Rozwoju Uniwersytetów Ludowych na lata 2020–2030”. W ramach realizacji Programu wsparcie na rozwój działalności programowej w powiązaniu z rozwojem instytucjonalnym otrzymają uniwersytety ludowe. Program będzie realizowany w ramach corocznych konkursów dotacyjnych. Celem Programu jest wzrost poziomu edukacji ustawicznej dorosłych mieszkańców gmin wiejskich i wiejsko-miejskich

edukacyjną i naukową, która charakteryzuje się najwyższą stopą zwrotu, mimo że jest odłożona w czasie. Postawy i kompetencje społeczne kształtują się nie tylko w systemie szkolnym, ale w różnych instytucjach i obszarach życia społecznego. Podjęcie współpracy między szkołami i przedszkolami, instytucjami społeczno-kulturalnymi, organizacjami pozarządowymi i animatorami, mające na celu wspieranie pozaformalnego kształcenia na rzecz edukacji obywatelskiej, kulturalnej i medialnej, jest jednym z podstawowych zadań w obrębie tego wyzwania.

Perspektywa uczenia się przez całe życie¹⁰ – wytycza kierunki polityki, która obejmuje działania na rzecz: uczenia się w różnych kontekstach (formalnym, pozaformalnym i nieformalnym), uczenia się na wszystkich etapach życia, począwszy od najmłodszych lat do późnej starości, identyfikacji, oceny i potwierdzania efektów uczenia się. Celem tej polityki jest zapewnienie wszystkim uczącym się możliwości podnoszenia kompetencji oraz zdobywania i potwierdzania kwalifikacji zgodnie z ich potrzebami oraz wymaganiami rynku pracy i społeczeństwa obywatelskiego, ułatwienie przepływu osób między sektorami gospodarki i państwami UE oraz przyczynianie się do promowania aktywności obywatelskiej i społecznej. Perspektywa jest ważnym dokumentem programowym zapewniającym spójność działań na rzecz uczenia się przez całe życie.

Do zasad polityki uczenia się przez całe życie (LLL) można zaliczyć:

- 1) docenianie uczenia się w różnych formach i miejscach (lifewide learning);
- 2) docenianie uczenia się na każdym etapie życia (lifelong learning);
- 3) powszechność – odnoszenie polityki LLL do wszystkich;
- 4) ocena i potwierdzanie efektów uczenia się niezależnie od tego gdzie, jak i kiedy ono zachodziło;
- 5) rozwijanie partnerstwa na rzecz uczenia się przez całe życie;
- 6) postawienie osoby w centrum zainteresowania polityki;
- 7) efektywne inwestowanie w uczenie się.

oraz zwiększenie poziomu kapitału społecznego na obszarach wiejskich i w małych miastach. Program przysłuży się realizacji wsparcia na rzecz obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją oraz miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze stanowiących obszary strategicznej interwencji SOR.

¹⁰ Uchwała nr 160/2013 Rady Ministrów z dnia 10 września 2013 r.

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna) – przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 25 stycznia 2019 r. – wskazuje, że istotnym warunkiem wzrostu dochodów Polaków oraz wzrostu spójności społecznej, ekonomicznej, środowiskowej i terytorialnej kraju jest poprawa jakości kapitału ludzkiego i społecznego. W tym celu niezbędne jest m.in. wprowadzenie nauczania dopasowanego do potrzeb rynku pracy oraz kształtowanie systemu zdobywania nowych umiejętności przez osoby dorosłe.

W Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 podkreślono, że obecnie idea uczenia się przez całe życie stanowi jeden z głównych priorytetów działań publicznych, a polska edukacja stopniowo otwiera się na edukację pozaformalną i uczenie się nieformalne osób dorosłych. Jak wskazano:

- Edukacja pozaformalna – to kształcenie i szkolenie realizowane w ramach programów, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji pełnych lub kwalifikacji nadawanych po ukończeniu studiów podyplomowych albo kwalifikacji w zawodzie,
- Uczenie się nieformalne – to uzyskiwanie efektów uczenia się przez różnego rodzaju aktywność poza edukacją formalną i edukacją pozaformalną,
- Uczenie się przez całe życie – to uczenie się w różnych formach i miejscach (w kontekście formalnym, pozaformalnym i nieformalnym) oraz na wszystkich etapach życia.

Zgodnie z UoNIW NIW-CRSO – państwowa osoba prawna – jest agencją wykonawczą w rozumieniu przepisów o finansach publicznych i jest instytucją właściwą w sprawach wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Podstawę prawną dla Programu stanowi art. 23 UoNIW, zgodnie z którym NIW-CRSO zarządza programami wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, które w drodze uchwały przyjmuje Rada Ministrów.

Na podstawie art. 24 ust. 1 UoNIW do zadań NIW-CRSO należy realizacja działań na rzecz wspierania rozwoju wspólnoty obywatelskiej i społeczeństwa obywatelskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, w szczególności przez zwiększanie instytucjonalnej sprawności organizacji pozarządowych oraz innych zorganizowanych form społeczeństwa obywatelskiego, ich niezależności oraz profesjonalizmu, przy jednoczesnym zachowaniu ich obywatelskiego charakteru. Do zadań NIW-CRSO należy także edukacja obywatelska i kształtowanie postaw obywatelskich oraz wspieranie zaangażowania obywateli i organizacji

obywatelskich w realizację zadań z zakresu edukacji formalnej i pozaformalnej (art. 24 ust. 3 pkt 6 UoNIW).

Równocześnie, zgodnie z art. 31 UoNIW, w ramach programów wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego NIW-CRSO może dofinansować rozwój instytucjonalny organizacji pozarządowych oraz podmiotów wskazanych w art. 3 ust. 3 UoDPiW, w tym kosztów organizacyjnych i administracyjnych ich działalności. Przepisy te wyznaczają zakres przedmiotowy i podmiotowy wsparcia, które będzie udzielane w ramach niniejszego Programu.

Przy wdrażaniu Programu będą stosowane przepisy UoNIW oraz UoDPiW dotyczące prowadzenia działalności pożytku publicznego na podstawie zlecenia realizacji zadań publicznych. Organizowane konkursy dotacyjne będą opierać się na przepisach dotyczących kryteriów naboru i oceny wniosków zawartych w tych ustawach. Program realizuje określoną w art. 5 UoDPiW zasadę współpracy organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi w prowadzeniu działalności w sferze zadań publicznych. Wsparcie udzielone domom spotkań młodzieży w ramach Programu będzie wsparciem działalności pożytku publicznego, prowadzonej przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w art. 4 UoDPiW i obejmujących m.in. zadania w zakresie nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania.

Podkreślić należy, że wszystkie programy wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego przygotowywane przez Komitet do spraw Pożytku Publicznego skierowane są na rozwój aktywności społecznej i obywatelskiej. Ten główny cel realizowany przez wszystkie programy łączy i spaja podejmowane na ich podstawie różne działania. Wśród wdrażanych dotychczas programów realizujących powyższy cel należy wskazać:

Fundusz Inicjatyw Obywatelskich¹¹ – rządowy program dotacyjny dla organizacji pozarządowych, w ramach którego dofinansowywane są projekty mające na celu zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne. Dotacje

¹¹ Uchwała nr 209/2013 Rady Ministrów z 27 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020 oraz Uchwała nr 213/2017 zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020.

przyznawane są na realizację projektów społecznych, a zakres możliwych do zrealizowania działań obejmuje wszystkie obszary działalności pożytku publicznego.

Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018–2030¹² – rządowy program, którego głównym celem jest wsparcie rozwoju instytucjonalnego organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie udziału tych organizacji w życiu publicznym. Dotacje w ramach programu przydzielane są na rozwój instytucjonalny organizacji oraz realizację ich celów statutowych.

Rządowy Program Wsparcia Rozwoju Organizacji Harcerskich i Skautowych na lata 2018–2030¹³ – stanowiący nową formę wsparcia organizacji harcerskich, będących partnerem państwa w działaniach na rzecz rozwoju i wychowywania młodych ludzi. Dotacje w ramach programu udzielane są na rozwój instytucjonalny ściśle powiązany z działalnością programową dotyczącą wsparcia kształcenia i działań programowych w organizacjach harcerskich.

Korpus Solidarności – Program Wspierania i Rozwoju Wolontariatu Długoterminowego na lata 2018–2030¹⁴ – program, który ma przyczynić się do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego przez wypracowanie i wdrożenie rozwiązań ułatwiających i zachęcających do systematycznego oraz długoterminowego angażowania się obywateli w wolontariat.

Program nie jest wymieniany lub wskazywany wprost w dokumentach strategicznych, jak SOR oraz SRKS. W związku z powyższym nie jest on programem rozwoju w rozumieniu art. 15 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2019 r. poz. 1295, z późn. zm.), z uwagi na fakt, że nie realizuje wprost celów zawartych w strategiach rozwoju, o których mowa w art. 9 pkt 3 tej ustawy. Program nie jest również programem wieloletnim w rozumieniu art. 136 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach

¹² Uchwała nr 104/2018 Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2018 r. w sprawie przyjęcia programu wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego pod nazwą „Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO”.

¹³ Uchwała nr 138/2018 Rady Ministrów z dnia 2 października 2018 r. w sprawie przyjęcia programu wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego pod nazwą „Rządowy Program Wsparcia Rozwoju Organizacji Harcerskich i Skautowych na lata 2018-2030”.

¹⁴ Uchwała nr 137/2018 Rady Ministrów z dnia 2 października 2018 r. w sprawie przyjęcia programu wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego pod nazwą „Korpus Solidarności – Program Wspierania i Rozwoju Wolontariatu Długoterminowego na lata 2018-2030”.

publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, z późn. zm.), tzn. nie został ustanowiony przez Radę Ministrów w celu realizacji strategii przyjętych przez Radę Ministrów.

4. Elementy diagnozy sytuacji międzynarodowych domów spotkań

4.1 Międzynarodowe domy spotkań – stan obecny

Początki działalności międzynarodowych domów spotkań w Polsce są nierozdzielnie związane z procesem polsko-niemieckiego pojednania. Tak było w przypadku większości wymienionych poniżej międzynarodowych domów spotkań. Poniższy opis nie jest wyczerpujący i nie obejmuje wszystkich placówek pełniących rolę międzynarodowego domu spotkań.

Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży (dalej jako MDSM) w Krzyżowej jest pierwotną i najważniejszą częścią Fundacji „Krzyżowa”. W deklaracji rządowej w dniu 16 listopada 1989 r. Kanclerz Kohl poinformował Bundestag o ustaleniach z Premierem Mazowieckim, że „dawna posiadłość hrabiów Moltke zostanie przekształcona w międzynarodowy dom spotkań młodzieży, który stworzy szansę spotkań młodzieży z całej Europy, a w szczególności młodzieży polskiej i niemieckiej”. Po utworzeniu Fundacji „Krzyżowa”, w lipcu 1990 r. odbyło się pierwsze międzynarodowe spotkanie młodzieży z udziałem osób z Polski, Niemiec, Holandii i Rumunii. W kolejnych latach odbywały się co roku po trzy takie obozy. W 1998 r. nastąpiło uroczyste otwarcie wyremontowanego ośrodka. Oddana do użytku infrastruktura miała duże znaczenie dla kolejnych projektów oraz pracy edukacyjnej MDSM. Dzięki niej każdego roku możliwe było przyjęcie blisko 30 tysięcy gości z całego świata.

MDSM dysponuje szeroką ofertą programową skierowaną do dzieci i młodzieży oraz osób, które z młodymi ludźmi pracują. Osoby uczestniczące w warsztatach są włączane we wszystkie procesy nauki, biorąc w nich czynny udział. Międzynarodowy zespół pedagogiczny realizuje w ciągu roku ok. 100 projektów – spotkań młodzieży oraz szkoleń dla kadry pedagogicznej.

Przykład MDSM w Krzyżowej i aktywność PNWM sprawiły, że w różnych regionach Polski pojawiły się kolejne inicjatywy.

Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo

Celem założonej w Lublinie w roku 1990 Fundacji jest niesienie wszelkiej pomocy dzieciom i młodzieży, szczególnie w zakresie wychowania i kształcenia. Pomoc ta kierowana

jest przede wszystkim do dzieci i młodzieży potrzebującej wsparcia oraz rodzin. Fundacja posiada dom w Motyczu Leśnym, w którym ulokowane jest Centrum Dobrego Wychowania. Prowadząc szeroko zakrojoną działalność społeczną Fundacja w roku 1994 przeprowadziła swój pierwszy projekt polsko-niemieckiej wymiany młodzieży z partnerem trzecim – Francją, dofinansowywany ze środków PNWM. Nieprzerwanie – do roku 2015 – realizowano rocznie średnio 12 projektów polsko-niemieckiej wymiany młodzieży. Były to projekty polsko-niemieckie, ale często też z udziałem trzeciego partnera – głównie z Ukrainy, Francji, Czech, Słowacji.

Realizacja projektów stanowiła filar działalności Fundacji, który wspierał inne obszary jej działania w zakresie pracy edukacyjno-wychowawczej z młodzieżą. Tematyka projektów obejmowała głównie edukację społeczną młodzieży, jej aktywizację i pobudzenie działań na rzecz środowiska lokalnego.

Fundacja we współpracy z PNWM oraz partnerami z Niemiec i Ukrainy wspólnie wypracowała koncepcję programu Forum „We Troje Rażniej”, służącego współpracy koordynatorów programów młodzieżowych z tych krajów celem poszukiwania nowych partnerstw i wypracowania koncepcji wspólnych projektów. W latach 2007 i 2008 realizowała projekt współfinansowany przez UE oraz PNWM pod nazwą „Poszukiwanie modeli pracy pracowników socjalnych w Niemczech, Polsce i Francji”. Celem projektu było wypracowanie modelu pracy socjalnej na przykładzie działań czterech organizacji pracujących z młodzieżą we Francji, Niemczech i Polsce. Projekt obejmował swoim zasięgiem: zarządy organizacji pracujących z młodzieżą, wychowawców w tych organizacjach, wychowanków, urzędy administracji samorządowej zajmujące się wspieraniem działalności dla młodzieży oraz przedstawicieli uniwersytetów, którzy opracowywali działania projektowe.

Dom Pojednania i Spotkań im. Świętego Maksymiliana Marii Kolbego w Gdańsku (dalej jako DMK) został założony w roku 1992 przez Gdańską Prowincję Zakonu Franciszkanów. Placówka powstała w budynku należącym do tejże Prowincji, przystosowanym do nowego celu ze wsparciem materialnym Biskupstwa w Essen. Dom uzyskał osobowość prawną w świetle prawa kościelnego i państwowego, po czym zaczął pełnić rolę domu spotkań, a także – z czasem – ośrodka szkoleniowego dla koordynatorów międzynarodowej wymiany młodzieży.

W sferze współpracy międzynarodowej DMK rozpoczął ponadto działania z udziałem młodzieży z Europy Wschodniej: programy wielonarodowe, programy wolontariatu w ramach Wolontariatu Europejskiego European Voluntary Service, a także działania w sferze kultury i dialogu międzyreligijnego (cykl spotkań międzyreligijnych „Asyż w Gdańsku”).

Od roku 2012 DMK jest także domem rekolekcyjnym i ośrodkiem formacji duchowej. Kadra pedagogiczna DMK jest przygotowana merytorycznie, metodycznie i językowo do pracy w sferze międzynarodowej. W ramach realizowanych programów ma miejsce współpraca z wieloma specjalistami w dziedzinie: historii, edukacji obywatelskiej, dziennikarstwa, muzyki, kultury. Zapraszani są świadkowie historii, wykorzystywane jest doświadczenie nauczycieli akademickich.

Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży Mikuszewo znajduje się w samym centrum małej wioski w gminie Miłosław, na terenie powiatu wrzesińskiego (woj.wielkopolskie). W roku 1996 z inicjatywy grupy osób z Polski i Niemiec zdecydowano się uruchomić w pałacyku w Mikuszewie miejsce spotkań i wymian międzynarodowych, głównie grup z Polski i Niemiec. Stworzono spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością z trzema udziałowcami: Gmina Miłosław i Stowarzyszenie Inicjatyw Niezależnych Mikuszewo otrzymały po 30,14% udziałów, a Stowarzyszenie Förderverein Internationale Jugendbegegnungsstätte Mikuszewo 39,72%. Za organizację i koordynację projektów odpowiadało do niedawna polskie stowarzyszenie. Ze względu na ograniczone możliwości pozyskiwania środków finansowych na utrzymanie infrastruktury placówki konieczne było rozszerzenie profilu placówki poza projekty z zakresu międzynarodowej wymiany młodzieży i ograniczenie działań do okresu od maja do października. Od 2017 r. rolę organizatora projektów oraz koordynatora działań realizowanych w MDSM Mikuszewo przejęła Fundacja BEZLIK. Obecnie MDSM Mikuszewo oraz Fundacja BEZLIK są partnerami polsko-niemieckiej wymiany dzieci i młodzieży dla kilku różnych międzynarodowych domów spotkań z Niemiec, rolę organizatora i koordynatora projektów realizowanych w MDSM Mikuszewo przejęła Fundacja BEZLIK. Organizowane są głównie projekty polsko-niemieckie, ale co roku odbywają się również projekty trójstronne z włączeniem osób uczestniczących z Ukrainy czy Białorusi. Ramy tematyczne programów są bardzo szerokie: od Konwencji Praw Człowieka, edukacji obywatelskiej, zaangażowania społecznego i działań antydyskryminacyjnych po tematy ekologiczne, globalizacji czy szeroko pojętych granic, zarówno historyczno-politycznych, jak i psychologiczno-społecznych.

Europejski Dom Spotkań – Fundacja Nowy Staw powstał w roku 1993 w Lublinie. Fundacja popiera wszelkie inicjatywy społeczne mające na celu budowanie społeczeństwa obywatelskiego, współpracy i solidarności między narodami. Wspiera procesy demokratycznych przemian na Białorusi i Ukrainie. Promuje Lublin i Lubelszczyznę jako miejsce spotkania różnych kultur i narodów.

W swoich działaniach Fundacja kieruje się wartościami chrześcijańskimi. Europejskie Centrum Współpracy Młodzieży – jedno z działań Fundacji – wspiera współpracę i kontakty międzynarodowe młodzieży, szczególnie na obszarze kontynentu europejskiego. Większość dotychczas realizowanych programów to polsko-niemieckie spotkania młodzieży. Spotkania trójstronne z udziałem Polaków, Niemców i Białorusinów, Ukraińców lub obywateli innego kraju to kolejna formuła programowa realizowana przy wsparciu finansowym PNWM. Wiele projektów organizowanych jest w ramach Programu Wspólnot Europejskich – „Młodzież”. Program ten daje szansę nawiązania kontaktów z młodymi z obszaru UE, Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu, Bałkanów, Europy Wschodniej i Kaukazu, Afryki Północnej, a nawet Ameryki Południowej.

Obszary tematyczne podejmowane w ramach współpracy międzynarodowej to między innymi: dziennikarstwo, ekologia, ekumenizm, kultura, tradycja, polityka młodzieżowa, zagadnienia społeczne, tematyka związana z UE.

Fundacja na Rzecz Międzynarodowego Domu Spotkań Młodzieży w Oświęcimiu Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży w Oświęcimiu, powołany do życia w grudniu 1986 r. przez Akcję Znak Pokuty – Służby dla Pokoju w Berlinie oraz Miasto Oświęcim, jest najstarszą polsko-niemiecką instytucją edukacji pozaszkolnej, działającą w obszarze kultury pamięci.

Celem utworzonej w roku 1994 Fundacji jest prowadzenie przez MDSM w Oświęcimiu działalności oświatowej, edukacyjnej i kulturalnej, zachowując w pamięci skutki zbrodniczej ideologii niemieckiego nazizmu, której symbolami stały się KL Auschwitz i Holokaust, a także podejmowanie działań na rzecz otwartego społeczeństwa obywatelskiego oraz porozumienia między narodami w celu pokojowego współistnienia.

MDSM w Oświęcimiu prowadzi międzynarodowe seminaria i wymiany młodzieży, podróże studyjne, warsztaty, konferencje, spotkania, debaty publiczne, organizuje wystawy, koncerty, spotkania literackie, spektakle. Rocznie w MDSM w Oświęcimiu jest realizowanych

ok. 200 projektów, w których bierze udział ca. 6 tys. osób z kilkunastu krajów. Fundacja cieszy się renomą jednej z najstarszych i najbardziej docenianych instytucji współpracy polsko-niemieckiej i dialogu europejskiego. Dom był wielokrotnie nagradzany prestiżowymi wyróżnieniami, m.in. w roku 2008 odznaczony został Nagrodą Pro Publico Bono, a w 2014 r. Nagrodą Polsko-Niemiecką.

Dom Spotkań im. Angelusa Silesiusa we Wrocławiu (DAS) powstał w roku 1993 z inicjatywy zakonu Jezuitów, formalnie otrzymując status jednostki organizacyjnej Kościoła katolickiego. W tym samym roku rozpoczął współpracę z PNWM, przeprowadzając programy dla Polaków i Niemców, łączące w sobie elementy historii i zabawy, poznawania innych tradycji i innych ludzi. W 1999 r. DAS stał się Ośrodkiem Regionalnym Programu „Młodzież” (początkowo „Youth-for-Europe”) na Dolny Śląsk, w ramach którego przeprowadza międzynarodowe spotkania młodzieży oraz umożliwia praktyki zagraniczne dla wolontariuszy. Podstawowa kadra DAS to 8 osób, ale regularnie współpracuje z placówką blisko 30 innych osób. Wieloletni partnerzy DAS to Heinrich Pesch Haus w Ludwigshafen oraz Southwell House w Londynie. Od roku 2016 DAS nie realizuje polsko-niemieckich projektów dotowanych przez PNWM.

Powstanie **Europejskiego Centrum Wymiany Młodzieży im. Kurta Schumachera w Chełmnie** jest efektem współpracy partnerskiej Chełmna i Hannoversch-Münden, z którym w 1992 r. Chełmno podpisało układ partnerski. Centrum zostało uruchomione w 2002 r. Jest ono siedzibą Fundacji o tej samej nazwie, której głównym celem jest kontynuacja i poszerzenie kontaktów międzynarodowych Chełmna.

Celem powstałej w 1995 r. **Fundacji św. Jadwigi w Morawie** jest działalność edukacyjna i wspieranie inicjatyw obywatelskich, kulturalnych i oświatowych, zwłaszcza służących porozumieniu między narodami i integracji europejskiej. Fundacja prowadzi spotkania polsko-niemieckie i programy zapoznania z Polską dla zorganizowanych grup z Niemiec, zwykle młodzieżowych, studenckich lub nauczycielskich, dostosowane do ich profilu i zainteresowań. Mają charakter pobytu studyjnego, połączonego z programem informacyjnym i zwiedzaniem regionu.

Fundacja „Rodowo” powstała w roku 2004 jako kontynuacja projektów realizowanych wcześniej przez stowarzyszenie o nazwie Międzynarodowe Centrum Spotkań Młodzieży – „Camp Rodowo”. Realizuje rocznie średnio 12 projektów polsko-niemieckiej wymiany

młodzieży. Często są to projekty trójstronne z udziałem partnerów z Europy Wschodniej, w tym zwłaszcza z Ukrainy, Białorusi oraz Rosji (Obwodu Kaliningradzkiego).

Ramy tematyczne realizowanych międzynarodowych projektów są szerokie: prawa człowieka, edukacja obywatelska, historyczna, ekologiczna, artystyczna oraz inne. Ostatnimi laty coraz mocniejszą rolę w projektach pełni edukacja kulturowo-historyczna oraz regionalna, prowadzone w oparciu o dziedzictwo kulturowe regionu warmińsko-mazurskiego.

W latach 2015–2017 Fundacja „Rodowo” była partnerem modelowego europejskiego projektu edukacyjnego w ramach Programu Erasmus+ mającego na celu rozwijanie metod pedagogiki przeżyć. Pracownicy pedagogiczni Fundacji „Rodowo” stosują od tego czasu różne metody pedagogiki przeżyć w trakcie realizowanych w Międzynarodowym Centrum Spotkań Młodzieży projektów wymiany młodzieży. Partnerem strategicznym w tych projektach jest stowarzyszenie niemieckie ELAN e.V. z Erfurtu, prowadzące ośrodek edukacyjny dla młodzieży w Leutenberg w Turynii.

4.2 Międzynarodowe domy spotkań (MDS) – bariery rozwoju

Jak wynika z przedstawionego wyżej rysu historycznego domy spotkań powstawały i rozwijały się w drugiej połowie lat 90. ub. wieku. Istotną rolę w ich powstawaniu, a szczególnie w zapewnieniu niezbędnej do działań infrastruktury, odegrały fundusze pochodzące od partnerów z Niemiec. Środki finansowe pochodzące z różnego typu projektów wymiany były wystarczające do sprawnego funkcjonowania domów. Niestety upływ czasu sprawił, że infrastruktura domów spotkań – budynki i ich instalacje – zaczęła wymagać remontów i modernizacji, a wyposażenie wymagało wymiany. Ponadto zmieniła się sytuacja na rynku pracy i płace pracowników oferowane z projektów przestały być atrakcyjne. Nie bez znaczenia był charakterystyczny dla funkcjonowania większości organizacji pozarządowych w Polsce fakt braku stabilności zatrudnienia na skutek powiązania go, tak jak całego systemu wynagrodzeń pracowników, z uzyskaniem grantu. Te elementy przyczyniły się do systematycznego pogarszania się sytuacji międzynarodowych domów spotkań i znaczącego ograniczenia ich działalności.

Można wskazać także inne przyczyny ww. regresu, jak np.:

- brak przychylności i zrozumienia idei domów spotkań przez władze oświatowe,

- niezrozumienie istoty domów spotkań i możliwości, które daje ich oferta, wśród regionalnych i lokalnych samorządów,
- brak zainteresowania proponowaną ofertą edukacyjną wśród potencjalnych odbiorców (np. z powodu braku środków na promocję oraz uczynienie oferty atrakcyjną dla współczesnego odbiorcy).

Kwestią kluczową dla funkcjonowania i rozwoju międzynarodowych domów spotkań jest z całą pewnością finansowanie ich działalności. W chwili obecnej dostępne są następujące źródła finansowania projektów międzynarodowej wymiany młodzieży:

Źródło finansowania	Charakterystyka
Program Erasmus+	wymiany wielonarodowe, brak limitu wniosków, składanie wniosków 3 razy w roku, finansowanie ryczałtowe – 100% dofinansowania projektów
Polsko-Litewski Fundusz Wymiany Młodzieży	składanie wniosków 1 raz w roku, limit złożenia 1 wniosku w roku, finansowanie kosztów według stawek ryczałtowych i kosztów rzeczywistych
Polsko-Ukraińska Rada Wymiany Młodzieży	składanie wniosków 1 raz w roku, limit złożenia 1 wniosku w roku, finansowanie kosztów według stawek ryczałtowych i kosztów rzeczywistych
Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia	składanie wniosków 1 raz w roku, finansowanie 80% kosztów wymiany młodzieży
Ministerstwo Edukacji Narodowej – zadanie publiczne: Międzynarodowa wymiana młodzieży	składanie wniosków 1 raz w roku, limit złożenia 1 wniosku w roku, finansowanie maksymalnie 90% kosztów wymiany młodzieży
PNWM	dofinansowanie ciągłe w czasie trwania roku, ok 50% kosztów projektów wymiany młodzieży
Dotacje na różne formy edukacji pozaformalnej kierowane do polskiej	z reguły 1 raz w roku – w zależności od województwa

młodzieży w ramach zadań publicznych gmin, urzędów wojewódzkich czy marszałkowskich	
Programy zarządzane przez NIW-CRSO	składanie wniosków 1 raz w roku, 100% dofinansowania projektów
Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy	składanie wniosków 1 raz w roku (obecnie trwa uruchamianie programów w nowej perspektywie finansowania), konieczność posiadania wkładu własnego
Granty dla już realizowanych projektów UE w ramach programów regionalnych i POWER na dodanie do nich komponentu ponadnarodowego	składanie wniosków 1 raz w roku

Finansowanie międzynarodowych projektów wymiany młodzieży pozwala na pokrycie kosztów bezpośrednich takich projektów, tzn. kosztów noclegów, wyżywienia, podstawowych materiałów edukacyjnych, kosztów podróży, częściowo kosztów edukatorów edukacji pozaformalnej. W projektach często wymagany jest wkład własny w wysokości 10–20%, który pokrywany jest z wkładu rzeczowego (używanie własnych pomieszczeń warsztatowych i sprzętu), z wkładu osobowego (praca koordynacyjna lub administrowanie projektem) oraz z wpłat koniecznych do wniesienia przez uczestników.

MDS nie są dobrze osadzone w polskim środowisku oświatowym, zarówno jeśli chodzi o ich rolę w systemie edukacji nieformalnej, jak i świadomość społeczną – także wśród osób zaangażowanych w edukację na różnych szczeblach. Brak wiedzy dyrektorów i nauczycieli/wychowawców polskich szkół o walorach wzbogacania edukacji szkolnej edukacją pozaformalną, w tym ofertą domów spotkań, przynosi skutek w postaci braku wsparcia dykcji szkół, kuratoriów oświaty dla ich działań.

Praktyczne problemy, bariery rozwoju, z jakimi borykają się MDS to:

- brak płynności finansowej – problem ten wiąże się z brakiem stabilizacji finansowej i stałych źródeł finansowania,

- duża rotacja pracowników, dla których brak stabilnego zatrudnienia i brak możliwości zapewnienia etatów wiąże się z poszukiwaniem innych dodatkowych źródeł utrzymania,
- wysokie koszty utrzymania substancji budowlanej – dotacje na realizację projektów, które są wydarzeniami ograniczonymi w czasie, nie pokrywają kosztów całorocznego utrzymania i prowadzenia domu,
- przestarzałe wyposażenie zaplecza dydaktycznego (brak nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych),
- przestarzałe wyposażenie zaplecza technicznego potrzebnego do realizacji działań statutowych (baza hotelowa, gastronomiczna, dbałość o tereny zielone),
- brak środków na wkład własny wymagany w większości konkursów grantowych w projektach miękkich i twardych.

Rezultatem niestabilnej sytuacji finansowej jest brak możliwości długofalowego planowania rozwoju organizacji.

Dla analizy sytuacji finansowej MDS ogromne znaczenie ma fakt, że wymiana międzynarodowa w formule proponowanej przez MDS odbywa się głównie w okresie kwiecień-listopad. Podmioty prowadzące MDS w dążeniu do zapewnienia sobie płynności finansowej zmuszone były prowadzić działalność dochodową wykraczającą poza formułę MDS, kosztem tej działalności, a niekiedy wręcz z niej rezygnując.

Potrzeby MDS dotyczą przede wszystkim wsparcia finansowego w następujących obszarach:

- utrzymanie personelu, koszty personalne kadry dydaktycznej, administracyjnej i technicznej,
- utrzymanie infrastruktury, w tym finansowania niezbędnych remontów, modernizacji i zakupu wyposażenia,
- koszty administracyjno-biurowe i mediów,
- zapewnienie odpowiednich materiałów edukacyjnych oraz wyposażenia technicznego (IT) do wykorzystania w pracy edukacyjnej,
- wkłady własne do projektów twardych i miękkich (np. wkład własny do projektów Europejskiego Obszaru Gospodarczego).

W mających duże doświadczenie w prowadzeniu domów spotkań Niemczech w zdecydowanej większości to organ prowadzący zapewnia finansowanie bieżącej działalności domów spotkań, tj.: utrzymanie budynku wraz z jego eksploatacją (czynsz, opłaty, media, rachunki, remonty) oraz utrzymanie terenu; zatrudnienie personelu pedagogicznego, jak i księgowości, recepcji, personelu sprzątającego; wyposażenie budynku wraz z pomieszczeniami biurowymi, salami edukacyjnymi; utrzymanie bazy noclegowej i gastronomicznej; bieżącą działalność programową domów spotkań realizującą funkcje wyznaczone przez podmiot prowadzący.

Istnieje przy tym spore zróżnicowanie, jeśli chodzi o organ prowadzący. Do najważniejszych należą: władze samorządowe (kraj związkowy, miasta, gminy, powiaty), związki wyznaniowe (diecezje katolickie i ewangelickie), fundacje prowadzone przez różne środowiska (politycy, biznesmeni, instytucje ze sfery edukacji, kultury itp.) oraz stowarzyszenia.

Niezależnie jednak od rodzaju podmiotu prowadzącego są to instytucje dysponujące funduszami gwarantującymi stabilne finansowanie MDS.

W aktualnych warunkach dotyczących finansowania tego typu działań w Polsce dużą szansą na utrzymanie działalności istniejących MDS oraz przywrócenie do działalności tych, które jej zaniechały, jest wsparcie w ramach niniejszego Programu.

5. Cele Programu

Głównym celem Programu jest promowanie nawiązywania kontaktów między społeczeństwami w UE i poza nią, promowanie solidarności i zrozumienia międzykulturowego, upowszechnianie dziedzictwa narodowego Polaków i historii Polski.

Zadaniem perspektywicznym jest stworzenie sieci MDS, dysponującej wysokiej jakości ofertą programową spójną z celami polityki edukacyjnej i zagranicznej państwa polskiego, podążającą za współczesnymi wyzwaniami społecznymi oraz rynku pracy i edukacji.

Proces realizacji celów Programu składać się będzie z następujących elementów:

- wzmocnienie potencjału instytucjonalnego MDS przez tworzenie warunków do ich stabilizacji infrastrukturalnej oraz kadrowej

przy jednoczesnym podniesieniu jakości oraz zwiększeniu zasięgu i efektywności ich działalności programowej,

- wsparcie przez państwo rozwoju MDS młodzieży jako instytucji istotnych w procesie rozwoju i wychowywaniu dzieci, młodzieży i osób dorosłych,
- promowanie zrozumienia i uznania wartości koncepcji MDS przez społeczeństwo oraz organy rządowe i samorządowe odpowiedzialne za system oświaty celem wzrostu zainteresowania proponowaną ofertą edukacyjną wśród potencjalnych odbiorców,
- rozwiązanie problemów z utrzymaniem infrastruktury MDS i finansowaniem ich działalności programowej,
- zapewnienie środków na rozwój instytucjonalny działających MDS oraz na zwiększenie liczby placówek przez reaktywację wcześniej istniejących i tworzenie nowych placówek.

Cele szczegółowe Programu zdefiniowane są następująco:

Cel 1. Rozwój instytucjonalny międzynarodowych domów spotkań i zwiększenie liczby placówek

Zasługą domów spotkań powstałych w początku lat 90-tych było spopularyzowanie idei międzynarodowej wymiany młodzieżowej w kształcie, który akcentował w jej ramach wątki historycznych relacji między narodami i potrzebę wzajemnego zrozumienia oraz kładł nacisk na wszechstronny rozwój uczestników. Niestety wdrażane instrumenty wsparcia finansowego międzynarodowej wymiany młodzieży nie uwzględniały potrzeb związanych z funkcjonowaniem tej specyficznej formuły, jaką są MDS.

W późniejszym okresie dynamiczny rozwój wymiany młodzieżowej – organizowanej poza działalnością MDS – odbywał się w atmosferze, w której podkreślano wagę samego spotkania międzykulturowego, z pominięciem wątków historycznych jako nieaktualnych w jednoczącej się Europie, rozszerzającej UE i globalizującym się świecie.

Ubocznym rezultatem upowszechnienia się takiego podejścia był brak wsparcia instytucjonalnego dla MDS, a co za tym idzie – ich regres, poszukiwanie innej formuły pozwalającej na funkcjonowanie. W rezultacie po blisko 30 latach swoją działalność w pełnym wymiarze utrzymały tylko niektóre z wcześniej opisanych MDS.

Warto podkreślić, że formuła MDS spotkań sprawdza się w Niemczech. MDS są jedną z instytucji kształtujących niemiecką politykę historyczną. Ich zadaniem jest także upowszechniać wizerunek kraju demokratycznego, sukcesu ekonomicznego, społeczeństwa akceptującego różnorodność.

W obecnej sytuacji, kiedy kształtują się podstawy polskiej polityki historycznej i prowadzone są intensywne działania mające kreować pozytywny wizerunek Polski, a także mając na względzie podejmowane przez państwo liczne inicjatywy międzynarodowej wymiany młodzieży przedstawione we Wstępie, sięgnięcie po gotowe narzędzie działań w postaci MDS wydaje się naturalną potrzebą. MDS wypracowały własną, oryginalną koncepcję działania, łączącą rozwój indywidualny z kształtowaniem postaw obywatelskich, przyczyniają się do podnoszenia kompetencji społecznych, obywatelskich, międzykulturowych, dysponują kadrą i doświadczeniem. Realizowanym programem edukacyjnym często wpisują się w specyfikę kulturowo-historyczną regionów, w których działają, przyczyniając się do promocji i zachowania wielokulturowego dziedzictwa regionu. To sprawia, że mogą być cennym zapleczem merytorycznym i organizacyjnym dla realizowanych projektów międzynarodowej wymiany młodzieży, przyczyniając się do podniesienia ich jakości.

Zaletą koncepcji programowej MDS jest także to, że przyczynia się ona do przygotowania polskich uczestników do świadomego i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym oraz zmusza ich do zastanowienia nad własną tożsamością narodową. Pierwszym i naturalnym kierunkiem wsparcia umożliwiającego wykorzystanie potencjału tkwiącego w koncepcji MDS jest rozwój instytucjonalny działających i sprzyjanie powstawaniu nowych placówek.

Cel 2. Podnoszenie jakości oferty edukacyjnej i skuteczności kształcenia oraz wychowania w międzynarodowych domach spotkań

Wobec aktualnych wyzwań konieczna jest nie tylko odbudowa infrastruktury instytucjonalnej MDS, ale również wypracowanie kompleksowej oferty edukacyjnej adekwatnej do stanu

świadomości i wiedzy uczestników wymiany, dynamiki przemian opinii publicznej krajów wymiany, przemian zachodzących we współpracy międzynarodowej z krajami wymiany. Oferta ta musi też uwzględniać jako założenie podstawowe aktywną postawę uczestników.

Tworzenie takiej oferty programowej powinno być oparte na współpracy istniejących placówek w jej przygotowaniu, wdrażaniu i ewaluacji. Taka współpraca, uwzględniając różnorodne doświadczenia i profil placówek, może stać się również ważnym elementem budowania więzi i tożsamości środowiska. Mogłaby ona odbywać się w następującej sekwencji działań:

- faza przygotowawcza: opracowanie programu (edukacyjnego) wymiany młodzieży we współpracy z innymi podmiotami, działającymi w obszarze międzynarodowej wymiany młodzieży (opracowanie podstawy programowej kursu, analiza zasobów i potrzeb, opracowanie szczegółowego programu kursu dopasowanego do lokalnych zasobów i potrzeb),
- ewaluacja kursów i seminarium podsumowujące, w czasie którego wypracowany zostanie program kursu do szerszego wykorzystania, nie tylko w MDS, ale także przez inne podmioty podejmujące działalność w zakresie międzynarodowej wymiany młodzieży,
- prezentacja rezultatów w celu upowszechnienia – ogólnopolska konferencja upowszechniająca, na której udostępniane będą wypracowane w czasie trwania projektu materiały.

Dodatkowym atutem oferty domów spotkań może być powiązanie ich działalności z życiem lokalnej społeczności dzięki współpracy z takimi podmiotami jak np. parafie, biblioteki, domy kultury, domy ludowe, kluby młodzieżowe, muzea, organizacje pozarządowe, podmioty gospodarcze.

Cel 3. Wzmocnienie oddziaływania społecznego międzynarodowych domów spotkań

MDS mają obecnie małą rozpoznawalność społeczną. Do wykorzystania potencjału, jaki kryje w sobie ta koncepcja, niezbędne są działania, które zdołałyby zmienić tę sytuację i przekonać władze oświatowe, samorządowców i potencjalnych adresatów do zalet edukacji pozaformalnej oferowanej w formule MDS.

Najważniejszą formą promocji i wzmocnienia oddziaływania społecznego domów spotkań będzie upowszechnianie i propagowanie rezultatów uzyskanych na skutek wsparcia otrzymanego w ramach Programu. Upowszechnieniu w formie konferencji, publikacji i prezentacji powinny podlegać w szczególności wspólnie wypracowane programy włączone do działań placówek uczestniczących w Programie i sprawdzone w poszczególnych regionach oraz środowiskach.

Celem placówek uczestniczących w Programie powinna być wspólnie promowana jakość pracy, budowanie sieci współpracy i wzmocnienie tożsamości oraz wizerunku. W trakcie wdrażania Programu niezbędne będą szerokie działania promocyjne, upowszechnienie i wdrażanie oferty MDS w oparciu o przygotowaną kadrę, atrakcyjny zestaw kursów, rozwiniętą współpracę ze środowiskiem lokalnym.

6. Priorytety Programu

Priorytet 1. Wsparcie istniejących międzynarodowych domów spotkań

W ramach Priorytetu 1. zakłada się wsparcie organizacji prowadzących MDS, które w chwili złożenia wniosku mają dostęp do bazy noclegowej, gastronomicznej i pomieszczeń edukacyjnych, a przewidzianą w ich statucie formą realizowanej działalności są programy edukacyjne w formule wymiany międzynarodowej.

Na podstawie doświadczeń i analizy sytuacji przyjąć można, że za MDS można uznać placówkę, która realizuje co najmniej 10 międzynarodowych programów edukacyjnych (trwających minimum 4 dni) rocznie i jedno szkolenie dla koordynatorów, edukatorów, pracowników młodzieżowych, a także nauczycieli, zaś minimum 40% osobonocy w skali roku jest wynikiem międzynarodowych spotkań.

W ramach wsparcia beneficjenci Programu w Priorytecie 1. będą mogli podejmować działania zarówno w odniesieniu do realizacji działalności programowej, jak też rozwoju instytucjonalnego i wzmocnienia posiadanych zasobów.

Ścieżka 1a. Wsparcie działalności programowej istniejących międzynarodowych domów spotkań

W ramach Programu w Priorytecie 1. udzielone zostanie wsparcie działalności programowej istniejących MDS w zakresie realizacji przez nie misji publicznej i działalności pożytku publicznego w sferze zadań, o których mowa w art. 4 UoDPPiW.

Oczekuje się m.in., że mając na względzie potrzebę odkrywania własnej tożsamości, a także budowania międzynarodowego dialogu i zrozumienia w działalności edukacyjnej MDS, obecne będą w sposób istotny kwestie dziedzictwa narodowego Polaków, historii Polski, ważne zdarzenia z jej przeszłości, wiedza o jej bohaterach, osobach, organizacjach, miejscach i zdarzeniach, ważnych z perspektywy narodowej, regionalnej i lokalnej.

Dotacja w ramach Priorytetu 1. będzie mogła zostać przeznaczona na:

- tworzenie i rozwijanie programów edukacyjnych, mających na celu promowanie solidarności i zrozumienia międzykulturowego oraz upowszechnianie dziedzictwa narodowego Polaków i historii Polski,
- podnoszenie umiejętności, kompetencji i kwalifikacji osób prowadzących zajęcia (systemy doskonalenia zawodowego, realizację programów szkoleniowych, finansowanie staży i wizyt studyjnych dla osób prowadzących zajęcia),
- organizowanie konferencji, seminariów, warsztatów edukacyjnych i innych działań, które są uzupełnieniem prowadzonej wymiany międzynarodowej.

Ścieżka 1b. Wsparcie rozwoju instytucjonalnego istniejących międzynarodowych domów spotkań

W zakresie wsparcia rozwoju instytucjonalnego dofinansowanie w ramach Programu może zostać przeznaczone m.in. na:

- rozwój potencjału organizacyjnego i infrastrukturalnego domów spotkań, w tym adaptację i remonty pomieszczeń, rozbudowę i przebudowę istniejących budynków, zakup wyposażenia (np. wyposażenie sal dydaktycznych, zakup sprzętu),
- podnoszenie kompetencji kadry zarządzającej organizacjami,
- wdrażanie nowych systemów zarządzania,
- rozwój bazy dydaktycznej, noclegowej i gastronomicznej,
- zwiększanie liczby miejsc w ramach poszczególnych kursów i programów edukacyjnych,
- wzmocnienie organizacji prowadzących domy spotkań w zakresie fundraisingu i przyszłej dywersyfikacji źródeł pozyskiwania środków na działalność,
- wsparcie działań mających na celu formalne lub nieformalne porozumienia między MDS,
- budowanie trwałego systemu rozwiązań w zakresie współpracy domów spotkań z sektorem publicznym i prywatnym.

Mając na względzie dążenie do rozwoju idei MDS niezbędne jest, aby rozwój pojedynczych placówek był wzmacniany przez formalne lub nieformalne porozumienia tych podmiotów. Pozwoli to na wymianę wiedzy, doświadczeń i dobrych praktyk między poszczególnymi

organizacjami prowadzącymi domy spotkań, tworzenie i wdrażanie standardów w odniesieniu do programów i metod edukacyjno-wychowawczych, a także aspektów organizacyjnych. Porozumienia MDS umożliwią również bardziej skuteczne działania związane z kształceniem animatorów, edukatorów i trenerów. Ważnym obszarem działania, które będzie finansowane w ramach Priorytetu 1., jest promocja idei MDS. Podmioty działające w porozumieniu będą mogły uzyskać znacząco większą skuteczność działań informacyjnych i promocyjnych, mogąc prezentować uzupełniającą się wzajemnie ofertę wielu placówek działających w różnych miejscach w kraju.

Istotną kwestią jest budowanie trwałego systemu rozwiązań w zakresie współpracy MDS z sektorem publicznym i prywatnym. W tym celu niezbędne jest wypracowanie i wdrożenie narzędzi, które umożliwią współpracę w obszarze finansowania działań MDS. Także w tym obszarze porozumienia będą bardziej wiarygodne dla potencjalnych partnerów oraz będą miały możliwość wypracowywania i upowszechniania rozwiązań modelowych. Działania na rzecz wspierania współpracy międzynarodowej istniejących MDS mogą służyć rozwojowi instytucjonalnemu placówek.

Wsparcie może być udzielone także na pokrycie wydatków doraźnych związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych, które w sposób nagły dotknęły działalność MDS, stwarzając zagrożenie zaprzestania tejże działalności.

W ramach Programu w Priorytecie 1. wsparcie w drodze otwartych konkursów ofert będzie udzielane organizacjom pozarządowym w rozumieniu art. 3 ust. 2 UoDPiW lub podmiotom wskazanym w art. 3 ust. 3 UoDPiW, prowadzącym działalność w formule MDS.

Organizacja prowadząca działalność w formule MDS może ubiegać się o dofinansowanie w Priorytecie 1. na wsparcie rozwoju instytucjonalnego (Ścieżka 1b), pod warunkiem jednoczesnej realizacji działań programowych finansowanych w ramach Ścieżki 1a lub realizacji międzynarodowych wymian młodzieży finansowanych z innych źródeł.

Szczegółowe zasady przyznawania wsparcia w ramach Priorytetu 1. zostaną każdorazowo określone we właściwym regulaminie konkursu. Regulamin konkursu będzie określał kryteria formalne i merytoryczne oceny ofert oraz procedurę wyboru organizacji, które uzyskają dofinansowanie swojej działalności w ramach Programu.

Priorytet 2. Wsparcie nowych międzynarodowych domów spotkań

Działalność MDS jest cennym wsparciem edukacji formalnej i pozaformalnej, w tym także realizowanej w ramach programu UE w dziedzinie edukacji, szkoleń, młodzieży i sportu Erasmus+ oraz PNWM, a także innych bilateralnych inicjatyw edukacyjnych. Wsparcie powinno zostać udzielone inicjatywom obywatelskim realizującym działalność w formie MDS, które już prowadzą działalność najczęściej w ramach współpracy polsko-niemieckiej, ale także tym organizacjom, które już prowadzą podobną działalność w ramach współpracy z organizacjami z innych krajów, w tym np. organizacjami na Litwie, Ukrainie, Czechach, Słowacji i Węgrzech, i zamierzają rozpocząć lub wznowić działalność w formule domu spotkań.

W ramach Priorytetu 2. dofinansowanie będą mogły uzyskać organizacje pozarządowe w rozumieniu art. 3 ust. 2 UoDPiW lub podmioty wskazane w art. 3 ust. 3 UoDPiW, które planują rozpoczęcie lub wznowienie działalności w formule MDS. Utworzenie MDS może stanowić główny przedmiot działalności prowadzonej przez organizację, może stanowić również rozwinięcie prowadzonej obecnie działalności.

Nowopowstające MDS będą wspierane zarówno w zakresie programowym, jak też instytucjonalnym, obejmującym stworzenie zaplecza materialnego, promocję i budowę zespołu administracyjnego.

Ścieżka 2a. Wsparcie działalności programowej nowopowstających międzynarodowych domów spotkań

W ramach Programu w Priorytecie 2. udzielone zostanie wsparcie na rozpoczęcie działalności programowej nowopowstających MDS w zakresie realizacji przez nie misji publicznej i działalności pożytku publicznego w sferze zadań, o których mowa w art. 4 UoDPiW. Oczekuje się m.in., że mając na względzie potrzebę odkrywania własnej tożsamości, a także budowania międzynarodowego dialogu i zrozumienia w działalności edukacyjnej MDS obecne będą w sposób istotny kwestie dziedzictwa narodowego Polaków, historii Polski, ważne zdarzenia z jej przeszłości, wiedza o jej bohaterach, osobach, organizacjach, miejscach i zdarzeniach ważnych z perspektywy narodowej, regionalnej i lokalnej.

Wsparcie dotyczyć będzie form działalności programowej w takim zakresie, jak w przypadku istniejących MDS określonych w Ścieżce 1a.

Ścieżka 2b. Wsparcie rozwoju instytucjonalnego nowopowstających międzynarodowych domów spotkań

W zakresie wsparcia rozwoju instytucjonalnego dofinansowanie w ramach Programu może zostać przeznaczone m.in. na rozwój potencjału organizacyjnego i infrastrukturalnego nowopowstających MDS, w tym adaptację i remonty pomieszczeń, zakup wyposażenia (np. wyposażenie sal dydaktycznych, zakup sprzętu), podnoszenie kompetencji kadry zarządzającej organizacjami, wdrażanie nowych systemów zarządzania. Wsparcie będzie mogło zostać przeznaczone również na działania związane z rozwojem bazy noclegowej oraz zwiększanie liczby miejsc w ramach poszczególnych kursów i programów edukacyjnych. Wsparcie dotyczyć będzie form rozwoju instytucjonalnego w takim zakresie, jak w przypadku istniejących domów spotkań określonych w Ścieżce 1b. Działania na rzecz wspierania współpracy międzynarodowej nowopowstających MDS mogą służyć rozwojowi instytucjonalnemu placówek.

Nie jest możliwe dofinansowanie w ramach Programu zakupu bazy lokalowej na potrzeby MDS.

W ramach Programu w Priorytecie 2. wsparcie w drodze otwartych konkursów ofert będzie udzielane organizacjom pozarządowym w rozumieniu art. 3 ust. 2 UoDPiW lub podmiotom wskazanym w art. 3 ust. 3 UoDPiW, które zamierzają rozpocząć lub reaktywować działalność w formule MDS.

Organizacja prowadząca działalność w formule MDS może ubiegać się w Priorytecie 2. o dofinansowanie wsparcia rozwoju instytucjonalnego (Ścieżka 2b), pod warunkiem jednoczesnej realizacji działań programowych finansowanych w ramach Ścieżki 2a lub realizacji międzynarodowych wymian młodzieży finansowanych z innych źródeł.

Wsparcie dla nowopowstających MDS może zostać udzielone na okres nieprzekraczający 3 lat działalności organizacji.

Szczegółowe zasady przyznawania wsparcia w ramach Priorytetu 2. zostaną każdorazowo określone we właściwym regulaminie konkursu. Regulamin konkursu będzie określał kryteria formalne i merytoryczne oceny ofert oraz procedurę wyboru organizacji, które uzyskają dofinansowanie swojej działalności w ramach Programu.

Priorytet 3. Pomoc techniczna

Założeniem Priorytetu 3. jest zapewnienie sprawnego systemu realizacji Programu w latach 2020–2030. Priorytet 3. gwarantuje środki finansowe na obsługę realizacji Programu i obejmuje swoim zakresem wsparcie wszystkich horyzontalnych działań i procesów z zakresu przygotowania, zarządzania, wdrażania, koordynacji, monitorowania, ewaluacji, informacji i komunikacji, rozpatrywania skarg oraz kontroli i audytu. Pomoc techniczna gwarantuje zapewnienie niezbędnych zasobów ludzkich oraz warunków gwarantujących sprawne działanie Instytucji Zarządzającej, w tym w szczególności niezbędnego zaplecza technicznego dla skutecznej implementacji Programu. W ramach Priorytetu zakłada się m. in. realizację spotkań informacyjnych oraz szkoleń, a także wydarzeń o charakterze międzynarodowym, w tym wizyt studyjnych dla przedstawicieli międzynarodowych domów spotkań na rzecz podniesienia kompetencji osób zarządzających podmiotami prowadzącymi MDS w zakresie rozwoju instytucjonalnego, zarządzania strategicznego itp.

7. Rezultaty Programu

7.1. Rozliczanie przez rezultaty

Realizacja zadań zaplanowanych we wniosku o dotację będzie oceniana na podstawie poziomu osiągnięcia wskaźników odnoszących się do rezultatów podjętych działań. W ramach rozliczenia dotacji uzyskanych w Programie beneficjenci będą obligatoryjnie raportować poziom realizacji wskaźników określonych w niniejszym Programie. Rezultaty, przedstawione jako wskaźniki opisujące mierzalne efekty działań finansowanych ze środków Programu, będą integralną częścią wniosku o dotację. Monitorowanie stopnia realizacji całego Programu na poziomie rezultatów będzie odbywało się w cyklu rocznym.

W rozliczaniu zadań obowiązuje zasada obligatoryjnej realizacji przez beneficjentów wszystkich zaplanowanych działań oraz osiągnięcia 80% wskaźników.

7.2. Wskaźniki

Priorytet	Wskaźniki	Wartość bazowa 2021	Wartość docelowa 2030	Źródło danych wskaźnika
Priorytet 1. Wsparcie istniejących międzynarodowych domów spotkań	liczba opracowanych koncepcji programów kształcenia	0	20	sprawozdania z realizacji działań dofinansowanych w ramach konkursu
	liczba osób objętych stacjonarnymi programami kształcenia/kursami	0	7000	sprawozdania z realizacji działań dofinansowanych w ramach konkursu
	liczba MDS, które uzyskały wsparcie	0	15	sprawozdania z realizacji działań dofinansowanych w ramach konkursu
	liczba projektów realizowanych wspólnie	0	5	sprawozdania z realizacji działań dofinansowanych w ramach konkursu
Priorytet 2. Wsparcie nowych międzynarodowych domów spotkań	liczba opracowanych koncepcji programów kształcenia	0	10	sprawozdania z realizacji działań dofinansowanych w ramach konkursu
	liczba uczestników kursów zrealizowanych przez uruchomione domy spotkań	0	3000	sprawozdania z realizacji działań dofinansowanych w ramach konkursu
	liczba uruchomionych domów spotkań, które uzyskały wsparcie	0	10	sprawozdania z realizacji działań dofinansowanych w ramach konkursu oraz sprawozdania Instytucji Zarządzającej
	liczba projektów realizowanych wspólnie	0	5	sprawozdania z realizacji działań dofinansowanych w ramach konkursu

8. System realizacji Programu

System realizacji Programu został określony zgodnie z regulacjami zawartymi w UoNIW oraz UoDPPiW, które regulują zasady zarządzania programami wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

8.1. Zarządzanie i koordynacja

Instytucją Zarządzającą Programu jest NIW-CRSO. Instytucja Zarządzająca realizuje Program zgodnie z zasadami pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności, określonymi w art. 5 ust. 3 UoDPPiW.

Do zadań Instytucji Zarządzającej należy realizacja celu głównego oraz celów szczegółowych Programu przez wdrażanie procedur dotacyjnych w ramach poszczególnych priorytetów, w szczególności:

- przygotowanie konkursów grantowych w ramach Programu,
- opracowywanie regulaminów konkursów regulujących zasady przyznawania dotacji oraz zawierających kryteria i procedury wyboru organizacji uzyskujących wsparcie w ramach poszczególnych konkursów,
- przeprowadzanie konsultacji społecznych regulaminów konkursów,
- określanie kryteriów kwalifikowalności beneficjentów, działań oraz wydatków w ramach przyznawanych dotacji,
- określanie zasad finansowania w ramach poszczególnych konkursów, w tym minimalnych i maksymalnych kwot dofinansowania, o które można się ubiegać w konkursach, wymagań w zakresie wkładu własnego,
- przygotowywanie wzorów umów oraz wzorów wniosków aplikacyjnych i innych dokumentów związanych z realizacją Programu, dokonywanie wyboru w procedurze konkursowej niezależnych ekspertów zewnętrznych, którym powierzona zostanie ocena merytoryczna przedłożonych w ramach poszczególnych konkursów aplikacji,
- dokonywanie wyboru podmiotów, które w oparciu o ustalone w regulaminach konkursów procedury selekcji (przy udziale ekspertów zewnętrznych) otrzymają wsparcie w ramach Programu (wybór beneficjentów Programu),
- zawieranie z beneficjentami umów o dofinansowanie,

- dokonywanie płatności ze środków Programu na rzecz beneficjentów na podstawie umów o dofinansowanie i w trybach określonych w regulaminach konkursów,
- systematyczne monitorowanie stanu realizacji przez beneficjentów działań objętych wsparciem, weryfikowanie sprawozdań końcowych z realizacji działań realizowanych przez beneficjentów przy wykorzystaniu środków pochodzących z Programu,
- zarządzanie środkami finansowymi przeznaczonymi na realizację Programu w ramach dotacji przekazywanych Instytucji Zarządzającej przez Prezesa Rady Ministrów,
- odzyskiwanie środków finansowych nienależnie wypłaconych beneficjentom, środków finansowych wykorzystanych niezgodnie z przeznaczeniem,
- przygotowywanie cyklicznych sprawozdań z realizacji Programu do wiadomości Rady NIW-CRSO, Przewodniczącego Komitetu oraz KSM,
- prowadzenie i koordynacja procesów wewnętrznej oceny Programu,
- przygotowywanie propozycji zmian w Programie wynikających z oceny jego wdrażania,
- przygotowywanie rocznej aktualizacji planu finansowego Programu,
- opracowanie i wdrożenie systemu kontroli beneficjentów Programu w zakresie działań finansowanych lub współfinansowanych ze środków Programu,
- opracowanie i wdrożenie planu komunikacji Programu,
- przygotowywanie raportów o nieprawidłowościach i przekazywanie ich do uprawnionych instytucji,
- opracowanie procedur archiwizacji dokumentacji związanej z wdrażaniem Programu,
- opracowanie innych procedur niezbędnych do skutecznego wdrażania Programu oraz zintegrowanego zbioru procedur – stanowiącego kompletny system wdrażania Programu.

System wewnętrznego zarządzania Programem jest skoncentrowany w ramach jednego podmiotu – Instytucji Zarządzającej i jako taki jest koordynowany przez Dyrektora NIW-CRSO. Funkcje kontrolne i nadzorcze będą realizowane przez Przewodniczącego Komitetu. Czynności związane ze sprawozdawczością na rzecz Przewodniczącego Komitetu realizuje Dyrektor NIW-CRSO przy wykorzystaniu struktur Instytucji Zarządzającej.

Dla zapewnienia efektywnej koordynacji Programu Przewodniczący Komitetu powoła KSM, w skład którego wejdą w połowie przedstawiciele organów administracji publicznej oraz przedstawiciele organizacji obywatelskich wskazani przez Przewodniczącego Komitetu

na podstawie przedstawionych przez Radę NIW-CRSO rekomendacji. Przewodniczącym KSM będzie przedstawiciel Przewodniczącego Komitetu. KSM rozpatruje wszelkie kwestie mogące mieć wpływ na wykonanie Programu. Do zadań KSM w ramach systemu wdrażania Programu należy:

- opiniowanie zasad i warunków uzyskiwania dotacji,
- okresowe kontrolowanie postępu w zakresie osiągnięcia celów Programu, na podstawie informacji przedkładanych przez Instytucję Zarządzającą,
- analizowanie rezultatów realizacji Programu, przede wszystkim osiągnięcia wyznaczonych celów oraz wyników ewaluacji związanych z monitorowaniem realizacji Programu, w szczególności w przypadku, gdy monitoring wykazuje znaczące odstępstwa od początkowo określonych celów lub gdy zgłoszone są propozycje zmian w Programie,
- prezentowanie uwag dotyczących wdrażania i ewaluacji Programu, jak również monitorowanie działań podjętych w ich następstwie,
- analizowanie sprawozdań z realizacji Programu,
- przedkładanie Instytucji Zarządzającej propozycji zmian w Programie ułatwiających realizację jego celów,
- opiniowanie propozycji zmian w Programie przedkładanych przez Instytucję Zarządzającą,
- opiniowanie planu ewaluacji Programu,
- opiniowanie planu komunikacji Programu.

Prace KSM prowadzone są w sposób jawny i przejrzysty. Instytucja Zarządzająca podaje do publicznej wiadomości przez zamieszczenie na swojej stronie internetowej informacje dotyczące prac KSM, w szczególności:

- informację na temat składu KSM, wraz ze wskazaniem podmiotów, które dane osoby reprezentują,
- protokoły posiedzeń KSM,
- uchwały podejmowane przez KSM.

8.2. Monitoring

Monitorowanie służy zapewnieniu odpowiedniej jakości wdrażania Programu. Za monitorowanie Programu odpowiedzialna jest Instytucja Zarządzająca, współdziałając w tym zakresie z KSM, zgodnie z zakresem zadań realizowanych przez KSM. Celem monitorowania będzie dostarczanie niezbędnych informacji do podejmowania decyzji, które pozwolą na efektywną realizację Programu. Monitoring będzie skoncentrowany na procesie wdrażania Programu wskazując możliwości ewentualnych korekt w trakcie implementacji Programu oraz pozwalając na dokonywania systematycznych ocen w zakresie skuteczności prowadzonej interwencji publicznej. Monitoring Programu będzie polegał na zbieraniu, gromadzeniu i analizowaniu informacji i będzie obejmował poziomy:

- wewnętrzny – realizacji Programu,
- wdrażania (udzielonych dotacji w ramach poszczególnych priorytetów),
- zewnętrzny – w zakresie zmian w obszarach zdefiniowanych przez cele Programu.

Po zakończeniu realizacji działań w ramach dotacji przyznanej w Programie każdy beneficjent będzie obowiązany do wypełnienia ankiety monitorującej i przekazania jej do Instytucji Zarządzającej w sposób określony w regulaminie konkursu, w ramach którego uzyskał wsparcie. Monitorowanie Programu będzie więc realizowane na podstawie danych przekazywanych przez beneficjentów, danych wewnętrznych gromadzonych przez Instytucję Zarządzającą (w tym danych kontekstowych) oraz danych pochodzących z badań społecznych realizowanych w obszarach interwencji. Monitorowaniu podlegać będą w szczególności wskaźniki określone w ramach Programu. Tak prowadzony monitoring będzie miał charakter zintegrowany. Zestaw procedur i narzędzi monitoringu Programu zostanie opracowany i wdrożony przez Instytucję Zarządzającą.

8.3. Ewaluacja

Ewaluacja Programu służy poprawie jakości, efektywności i spójności realizowanych działań, przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju. Instytucja Zarządzająca będzie prowadzić ewaluację Programu w trakcie jego trwania – w celu rozstrzygnięcia, czy jego realizacja prowadzi do osiągnięcia zdefiniowanych celów oraz czy jest zgodna z celami polityki państwa w zakresie wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Dodatkowo

po zakończeniu wdrażania Programu zostanie przeprowadzana ewaluacja *ex post*, obejmująca w szczególności ocenę stopnia osiągnięcia celów oraz ewentualnie określenia przyczyn ich nieosiągnięcia. Przeprowadzenie ewaluacji może zostać zlecone zewnętrznym podmiotom, wybranym w drodze otwartego konkursu. Odpowiadając za prowadzenie i koordynację procesu oceny Programu, Instytucja Zarządzająca będzie realizować w szczególności następujące zadania:

- opracowanie szczegółowego planu ewaluacji,
- opracowanie założeń i zakresu poszczególnych badań ewaluacyjnych, w tym wybór i opracowanie narzędzi ewaluacyjnych,
- samodzielną realizację lub zlecanie podmiotom zewnętrznym poszczególnych badań ewaluacyjnych,
- opracowanie lub zatwierdzanie raportów ewaluacyjnych,
- wdrożenie wyników i rekomendacji do praktyki realizacji Programu lub w formie zmian w Programie.

Harmonogram ewaluacji Programu obejmuje:

- ewaluację *on-going* – w cyklu dwuletnim:
 - ✓ do 31 marca 2023 r.,
 - ✓ do 31 marca 2025 r.,
 - ✓ do 31 marca 2027 r.,
 - ✓ do 31 marca 2029 r.,
- ewaluację *ex post* – po zakończeniu okresu wdrażania – do 31 maja 2031 r.

Wyniki ewaluacji w formie raportów są każdorazowo przekazywane Przewodniczącemu Komitetu, Radzie NIW-CRSO oraz KSM, a także publikowane na stronie internetowej Instytucji Zarządzającej.

8.4. Nadzór i kontrola

Nadzór nad prawidłową realizacją Programu sprawuje Przewodniczący Komitetu. Nadzór jest realizowany zgodnie z UoNIW oraz UoDPPIW. Przewodniczącego Komitetu w realizacji nadzoru wspiera Rada NIW-CRSO. W ramach nadzoru Przewodniczący Komitetu będzie realizował kontrolę nad działalnością Instytucji Zarządzającej, a co za tym idzie – funkcję

kontrolną w zakresie wdrażania Programu, na zasadach i w trybie określonych w przepisach o kontroli w administracji rządowej.

8.5. Sprawozdawczość

Sprawozdawczość będzie prowadzona, a jej wyniki agregowane na poziomach: dotacji, konkursu grantowego, Programu. W szczególności Instytucja Zarządzająca będzie wymagała sprawozdawczości od beneficjentów Programu w zakresie działań realizowanych przy wykorzystaniu środków pochodzących z Programu. Na poziomie konkursu grantowego będzie prowadzona sprawozdawczość wewnętrzna w ramach Instytucji Zarządzającej. Na poziomie Programu sprawozdawczość obejmuje zawarcie informacji na temat wdrażania Programu w rocznym sprawozdaniu z działalności oraz rocznym sprawozdaniu finansowym NIW-CRSO, które Dyrektor NIW-CRSO przedstawia Przewodniczącemu Komitetu po uprzednim uzyskaniu opinii KSM oraz Rady NIW-CRSO. Dodatkowo wyniki ewaluacji Programu (*on-going* i *ex post*) będą przedstawiane KSM oraz Radzie NIW-CRSO.

8.6. Informacja, komunikacja i promocja

Instytucja Zarządzająca zapewni odpowiednią informację i promocję celów Programu, oczekiwanych rezultatów Programu oraz jego Priorytetów, a także szczegółowych zasad i procedur realizacji Programu opisanych w dokumentach wykonawczych Programu. Instytucja Zarządzająca opracuje i wdroży plan komunikacji Programu adresowany do kluczowych grup docelowych: istniejących MDS, organizacji społeczeństwa obywatelskiego – potencjalnych wnioskodawców i beneficjentów Programu, podmiotów i instytucji z sektorów publicznego i prywatnego – potencjalnych partnerów uniwersytetów ludowych, a także szerzej – do opinii publicznej. Plan komunikacji dla Programu będzie podstawą prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych mających na celu promocję efektów wdrażania Programu oraz zapewnienie beneficjentom, potencjalnym beneficjentom oraz pozostałym interesariuszom Programu dostępu do aktualnych, spójnych i dostosowanych do potrzeb odbiorców informacji o możliwościach finansowania działań. Działania te będą polegały przede wszystkim na utworzeniu, utrzymywaniu i rozwijaniu kanałów internetowej komunikacji Programu, współpracy z mediami i partnerami społeczno-gospodarczymi, prowadzeniu zdywersyfikowanych działań informacyjno-promocyjnych,

takich jak: organizacja konferencji, szkoleń, warsztatów praktycznych, działalności wydawniczej, a także innych przedsięwzięć służących upowszechnieniu wiedzy o Programie i kształtowaniu dobrych relacji ze wszystkimi interesariuszami Programu. Instytucja Zarządzająca przygotowuje i uruchomi przyjazne narzędzia elektronicznej komunikacji w Programie.

9. Plan finansowy Programu

Realizacja Programu Wsparcia Rozwoju Międzynarodowych Domów Spotkań na lata 2021–2030 finansowana będzie z krajowych środków publicznych, z części 16 budżetu państwa. Środki te będą przekazywane NIW-CRSO w ramach dotacji celowej z budżetu państwa. Na podstawie decyzji Przewodniczącego Komitetu określającej wysokość środków przeznaczonych na realizację Programu Instytucja Zarządzająca ustali plan finansowy Programu, który podlega zatwierdzeniu przez Przewodniczącego Komitetu. Po zatwierdzeniu przez Przewodniczącego Komitetu planu finansowego, na wniosek Dyrektora NIW-CRSO, Prezes Rady Ministrów będzie przekazywać środki na realizację Programu Instytucji Zarządzającej w drodze dotacji, o której mowa w art. 32 UoNIW.

Finansowanie Programu będzie realizowane zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, a także ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2019 r. poz. 351, z późn. zm.).

Planowane w ramach Programu dotacje nie mogą być udzielane na działania związane z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Tab. Plan finansowy Programu w latach 2021–2030 (w mln zł).

Priorytet	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
1. Wsparcie istniejących międzynarodowych domów spotkań	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
2. Wsparcie nowych międzynarodowych domów spotkań	0,8075	0,8075	0,8075	0,8075	0,8075	0,8075	0,8075	0,8075	0,8075	0,8075
3. Pomoc techniczna	0,1425	0,1425	0,1425	0,1425	0,1425	0,1425	0,1425	0,1425	0,1425	0,1425
RAZEM	2,85	2,85	2,85	2,85	2,85	2,85	2,85	2,85	2,85	2,85